Okuma / TR

İlerleme dürüst bir ölçüt gerektirir.

İklim, göstergeler ve bilançonun dışında kalan sonuçlar.

İlerleme dürüst bir ölçüt gerektirir.

Azalan bir sayı, iyileşmeyi de daha dar bir kesiti de gösterebilir. İklim raporları, sorumluluk ve izlenebilir karşılaştırmalar üzerine bir okuma.

Sayı düştü

Bir kuruluş, emisyonlarının belirgin biçimde azaldığını bildiriyor. Daha yakından bakıldığında faaliyetlerin bir bölümünün başka bir hizmet sağlayıcıya devredildiği görülüyor. Bu bölüm artık önceki bilançoda yer almıyor. Belki gerçekten daha az salım yapıldı. Belki de esas olarak bakılan kesit değiştirildi. Bu örnek kurmacadır. Başlangıçta yalnızca, bir sayının kendi sistem sınırı olmadan neden eksik kaldığını gösterir.

Soru, her küçük göstergenin şüpheli olup olmadığı değildir. Sorulan, değişimin nasıl ortaya çıktığıdır. Başlangıç yılında hangi faaliyetler sayılıyordu? Bugün hangileri sayılıyor? Ölçüm yöntemi değişti mi? Karşılaştırmanın izini kim sürebilir? Bu geçişler sonuçta sessizce kaybolmak yerine birlikte gösterildiğinde raporlama daha açıklayıcı olur.

M. Selman Yildizhan: ADL – Anwendungsbeispiele, Version 1.0 · 14 Temmuz 2026 · 1–14. bölümler. Kaynak metindeki sayılar sentetik gösterim verileridir.

2025 WMO raporu ne gösteriyor?

Dünya Meteoroloji Örgütü, 2025 küresel iklim raporunu 23 Mart 2026'da yayımladı. Buna göre 2015–2025, kayıtların başlamasından bu yana en sıcak on bir yıldı. Rapor, 2025 için 1850–1900 ortalamasının yaklaşık 1,43 santigrat derece üzerini ve veri kümesine göre ikinci veya üçüncü sırayı bildiriyor. Burada gözlem yılı, yayın tarihi ve referans dönemi bilinçli olarak yan yana veriliyor.

Bu küresel gözlem, kurmaca kuruluşun ne kadar paya neden olduğunu ya da yerelde hangi tekil önlemin en etkili olduğunu yanıtlamaz. Bunun için uygun veriler ve uzmanlık yöntemleri gerekir. Rapor ADL'yi de doğrulamaz. Bu okuma açısından yaptığı şey, bir göstergenin eylem hükmüne dönüştürülmeden önce dönem, referans ve belirsizlikle birlikte neden okunması gerektiğini somutlaştırmaktır.

WMO: State of the Global Climate 2025 · 23 Mart 2026'da yayımlandı · Gözlem yılı 2025, referans 1850–1900 · 21 Ekim 2026'da kontrol edildi.

Üç değişim türü

Kaynak el yazması, incelenen sistemdeki hareketi, model değişikliğini ve değerlendirme çerçevesindeki değişikliği birbirinden ayırır. Kuruluş örneğinde, daha tasarruflu bir süreç gerçek faaliyeti değiştirebilir.

Daha kesin veri toplama, şimdiye kadar düşük tahmin edilmiş emisyonları görünür kılabilir. Daha dar çizilmiş bir bilanço sınırı ise ilgili işlem başka bir yerde devam ettiği hâlde bildirilen sayıyı düşürebilir.

Bu ayrım, okuma baskısının bir çalışma kuralıdır. Uzmanlarca hazırlanan bir sera gazı bilançosunun yerini almaz. Yararı öncelikle soruyu kesinleştirmesindedir: Ne değişti ve bu neyle kanıtlanabilir? Yeni bir yöntem eskisinden daha iyi olabilir ama yine de zaman içindeki karşılaştırmada bir kopukluk yaratabilir. Bu durumda kopukluk açıklanmalı ve mümkünse karşılaştırılabilir bir seri de sunulmalıdır.

M. Selman Yildizhan: ADL – Anwendungsbeispiele, Version 1.0 · 14 Temmuz 2026 · 1–14. bölümler. Kaynak metindeki sayılar sentetik gösterim verileridir.

Ortalamanın adresi yoktur

Ortak bir gösterge farklılıkları örtebilir. Bir kuruluş birkaç yeri bir araya getiriyorsa bazı yükler azalırken diğerleri artabilir. Bu nedenle yoğunlaştırma hakkındaki kaynak metin, bilgi kayıplarının ve karar açısından önemli azınlık yapılarının incelenmesini ister. Örneğimize uyarlandığında, hangi yerlerin, faaliyetlerin ve etkilenen grupların ortalamada artık tek tek seçilemediği sorulmalıdır.

Etkili bir çevre hedefinin de dağılımsal sonuçları vardır. Bir dönüşümün maliyetini kim taşır? Kimin bir alternatife yönelme olanağı vardır? Hangi kısıtlama kimin üzerinde özellikle ağır bir etki yaratır? Bu sorular hazır bir siyasi sonuç belirlemez. Üst düzey bir hedefin gerekçelendirilmesi gerektiğini ve somut uygulamasının insanları farklı biçimlerde etkilediğini kayda geçirir. Uzmanlık temelinde etki denetimi ve kamusal gerekçelendirme birlikte yürür.

M. Selman Yildizhan: ADL – Anwendungsbeispiele, Version 1.0 · 14 Temmuz 2026 · 1–14. bölümler. Kaynak metindeki sayılar sentetik gösterim verileridir.

Ek sorulara dayanabilen bir karşılaştırma

Küçük bir proje raporu için önceden bir karşılaştırma tutanağı hazırlanabilir: Dönem, kapsanan faaliyetler, veri kaynağı, bilinen boşluklar ve değişmeyen karşılaştırma büyüklüğü kayda geçirilir. Bu belirlemelerde sonradan yapılan değişiklikler açıkça eklenir. Sonucun yanında süreçte nelerin değiştiği ve nelerin ancak daha iyi kayıt sayesinde görünür olduğu yer alır. Böylece sayıların hangi ifadeyi taşıdığı izlenebilir kalır.

Böyle bir tutanak yeni bir standart değil, editoryal bir çalışma önerisidir. Ne çıkar çatışmalarını ne de yanlış

bilgileri dışlayabilir. Ancak sorulara somut bir yer sağlar. O zaman ilerleme, açıklanmış koşullar altında gerçek bir iyileşmeyi göstermek ve devam eden yükleri de birlikte taşımak demektir. Düzeltilmiş, daha olumsuz bir sayı bile gerçek durumu daha kesin betimliyorsa daha iyi bir kavrayış olabilir.

M. Selman Yildizhan: ADL – Anwendungsbeispiele, Version 1.0 · 14 Temmuz 2026 · 1–14. bölümler. Kaynak metindeki sayılar sentetik gösterim verileridir.

Sorular

Okuduğun göstergede hangi faaliyetler, dönemler ve sonuçlar eksik?

Durum mu değiştirildi, ölçüm yöntemi mi iyileştirildi, yoksa bilanço sınırı mı kaydırıldı?

Ortak ortalamada hangi grup veya hangi yer kayboluyor?

Bu baskı hakkında

„ADL – Anwendungsbeispiele“ metninin çerçeve kayması ve yoğunlaştırma hakkındaki 9. ve 10. bölümlerinden uyarlanmıştır. İklimle kurulan bağlantı, bu ayrımların yeni bir editoryal uygulamasıdır. Gözlemlenen iklim verileri 2026’da yayımlanan, 2025 yılına ait WMO raporundan alınmıştır; ADL simülasyonundan gelmez.

Çerçeve değişikliği ve gerçek değişim, formül zorunluluğu olmadan açıklandı.

Sistem sınırları açıklanmış kurmaca bir kuruluş örneği eklendi.

2025 WMO raporu, yayın yılı, gözlem dönemi ve referans dönemiyle birlikte kullanıldı; küresel verilerden yerel etki atfı çıkarılmadı.

Seçili bölümlerin yeni örnekler ve bağlamla bağımsız uyarlaması; kaynak metinlerin tam baskısı değildir. Örnekler kurgusaldır; ADL yorumları editoryal uyarlamalardır. Dış kaynaklar ADL'nin etkililiğini kanıtlamaz.

Kaynaklar

M. Selman Yildizhan: ADL – Anwendungsbeispiele, Version 1.0
14 Temmuz 2026 · 1–14. bölümler. Kaynak metindeki sayılar sentetik gösterim verileridir.

WMO: State of the Global Climate 2025
23 Mart 2026'da yayımlandı · Gözlem yılı 2025, referans 1850–1900 · 21 Ekim 2026'da kontrol edildi.